

**Правата на ромите и
пътуващите в
13 европейски държави:
акценти от проучването на
ромите през 2024 г.**

—

Резюме

Настоящата публикация е изготвена на английски език. FRA не поема отговорност за качеството на преводите на други езици.

© Агенция на Европейския съюз за основните права, 2025 г.

Възпроизвеждането е разрешено, при условие че се посочи източникът.

За използването или възпроизвеждането на снимки или други материали, които не са обект на авторско право на Агенцията на Европейския съюз за основните права (FRA), е необходимо да се иска разрешение пряко от носителите на това авторско право.

Нито Агенцията на Европейския съюз за основните права, нито лице, действащо от името на Агенцията, носи отговорност за евентуалното използване на информацията по-долу.

Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз, 2025 г.

FRA — АГЕНЦИЯ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ ЗА ОСНОВНИТЕ ПРАВА

Schwarzenbergplatz 11 — 1040 Виена — Австрия

T +43 158030-0 – Ф +43 158030-699

fra.europa.eu

[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)

[instagram.com/fundamental.rights](https://www.instagram.com/fundamental.rights)

[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)

[youtube.com/EUAgencyFRA](https://www.youtube.com/EUAgencyFRA)

[x.com/EURightsAgency](https://www.x.com/EURightsAgency)

Съдържание

Защо е необходимо такова проучване?	4
Нужда от данни: наблюдение на рамката на ЕС за ромите	6
Доклад	7
Основни констатации	11
Дискриминацията срещу ромите поради техния произход във времето запазва високите си нива	16
Макар че делът на ромите, живеещи в бедност, намалява, той все още е четири пъти по-голям спрямо този за общото население на ЕС-27	18
Въпреки повишеното доверие към полицията и правната система ромите не докладват всички случаи на дискриминация и тормоз	20
Повече ромски деца са обхванати от ранно детско образование, но сегрегацията и дискриминацията продължава	22
Повече роми извършват платена работа, но разликите между жените и мъжете и дискриминацията също са се повишили	24
Разликата в продължителността на живота между ромите и общото население е намаляла	27
Жилищните условия на ромите се подобряват	29
Заклучения	31

Защо е необходимо такова проучване?

Проучването на ромите от 2024 г. предоставя съпоставими данни за действителното въздействие на законодателството и политиките за борба с дискриминацията и расизма и за равенство на равнище ЕС и на национално равнище (в това число политиките за намаляване на бедността и за социално приобщаване) върху ромите/пътуващите, които са избраната група носители на права. Данните от някои държави — членки на ЕС, дават възможност за анализ на тенденциите във времето. Това разкрива начина, по който ЕС и неговите държави членки изпълняват своите правни задължения, свързани с основните права, гарантирани от Договора за Европейския съюз, Договора за функционирането на Европейския съюз и [Хартата на основните права на Европейския съюз](#), по отношение на ромите/пътуващите.

Констатациите от предходни проучвания, проведени от Агенцията на Европейския съюз за основните права (FRA), показват, че ромите и пътуващите в целия ЕС се сблъскват не само с пряко нарушаване на своите основни права, в това число дискриминация, сегрегация и тормоз и насилие от омраза, но също така и с непряко нарушаване на защитените от закона права. Това е видно от значителните разлики между ромите/пътуващите и общото население, що се отнася до основни параметри, като завършената степен на образование, заетостта, здравеопазването и жилищното настаняване.

Принципът на недискриминация е основен принцип на правото на ЕС. В членове 2 и 6 от [Договора за Европейския съюз](#)¹ равенството и недискриминацията изрично се признават за основополагащи ценности в контекста на ЕС.

През 2009 г. с Договора от Лисабон е въведена общоприложима клауза, с която се цели интегрирането на борбата срещу дискриминацията във всички политики и мерки на ЕС ([член 10](#) от [Договора за функционирането на Европейския съюз](#))². Това право е заложено също така в член 21 от [Хартата на основните права](#), който гласи „[з]абранена е всяка форма на дискриминация, основана по-специално на пол, раса, цвят на кожата, етнически или социален произход, генетични характеристики, език, религия или убеждения, политически или други мнения, принадлежност към национално малцинство, имотно състояние, рождение, увреждане, възраст или сексуална ориентация“³. Съответните органи на държавите членки са задължени да спазват Хартата на основните права, когато прилагат правото на ЕС.

ЕС признава, че много от ромите, които живеят в държавите членки, все още са маргинализирани и се сблъскват с дискриминация, антиромски нагласи (антициганизмът) и социално-икономическо изключване. Техните основни права за изложени на заплахата в няколко сфери на живота⁴. От 2008 г. насам в своите констатации FRA неведнъж е показвала това с помощта на достоверни статистически данни. Резултатите от проучванията, проведени от FRA през 2008 г.⁵, 2011 г.⁶, 2016 г.⁷, 2019 г.⁸ и 2021 г.⁹, показват, че усилията на ЕС и държавите членки водят до ограничен и неравномерен напредък по отношение на достъпа на ромите до основните права.

Със Съобщение на Европейската комисия от 2020 г. е представена [Стратегическата рамка на ЕС за равенство, приобщаване и участие на ромите до 2030 г.](#), насърчаваща ефективното равенство, социално-икономическото приобщаване и значимото участие на ромите¹⁰. В нея се акцентира върху изпълнението на четири цели, свързани с правото на образование (член 14 от [Хартата на основните права](#)), заетост (разглеждана като свободата да се търси заетост и работа) (член 15 от [Хартата](#)), жилищно настаняване (особено правото на помощ за жилище) (член 34 от [Хартата](#)) и правото на достъп до здравеопазване (член 35 от [Хартата](#)). От FRA е поискано редовно да събира и предоставя данни и обща информация за постигнатия напредък по приобщаването на ромите в държавите членки. Година по-късно с [Препоръката на Съвета от 2021 г. относно равенството, приобщаването и участието на ромите](#)¹¹ държавите членки са приканени да използват набора от показатели¹² — рамка за наблюдение, разработена съвместно от FRA, Комисията и държавите членки.

Политиките на равнище ЕС за преодоляване на изключването и лишенията на ромите са заложи в [Стратегическата рамка на ЕС за равенство, приобщаване и участие на ромите](#) (наричана по-долу „рамката на ЕС за ромите“). В нея са определени седем цели на равнище ЕС за периода до 2030 г. Три от тези цели са хоризонтални в областта на равенството, приобщаването и участието. Останалите четири са секторни цели в областта на образованието, заетостта, жилищното настаняване и здравеопазването. С оглед на ефективното изпълнение на тези цели трябва да се осигури възможност за измерване на напредъка¹³.

Според Съобщението от 2020 г. [рамката на ЕС за ромите](#) се поставя в контекста на изграждането на Съюз на равенство. В нея изрично се прави позоваване на общите принципи на недискриминация и равенство, заложи в [Договора за Европейския съюз](#) (член 2 и член 3, параграф 3), [Договора за функционирането на Европейския съюз](#) (членове 8, 10, 19 и член 67, параграф 3), [Хартата на основните права](#) (членове 20 и 21)¹⁴ и вторичното законодателство на ЕС като Директива 2000/43/ЕО

за расовото равенство¹⁵. Принципите и целите на рамката отговарят също така на принципите на [Европейския стълб на социалните права](#)¹⁶.

В [рамката на ЕС за ромите](#) са отразени [целите за устойчиво развитие](#) (ЦУР) на Организацията на обединените нации и техният основен принцип никога да не бъде изоставен¹⁷. ЕС може да реализира напредък по отношение на постигането на ЦУР, като положи усилия за подобряване на положението на ромите. ЦУР 1 и 2 (изкореняване на бедността и премахване на глада), 3 и 4 (добро здраве и благосъстояние и качествено образование за всички), 6 и 7 (достъп до чиста вода и канализация и достъпна и чиста енергия), 10 и 11 (намаляване на неравенствата в рамките на страните и между тях и развиване на устойчиви градове и общности) и 16 (мирни общества, достъп до правосъдие за всички и ефективни, отговорни и приобщаващи институции) са особено важни начални точки¹⁸.

FRA използва термина „роми“ като общо понятие, обхващащо роми, синти, кале, романичели, бояши/рудари, балкански гюпти, източни групи (дом, лом и абдал), групи като пътуващите (Travellers), йениш и групи, обозначавани с административния термин *Gens du voyage*, както и хора, които се идентифицират като цигани¹⁹. Това е съвместимо с практиката на Европейската комисия и е съгласувано с определението, дадено от Съвета на Европа. FRA, също като Съвета на Европа, добавя и термина „пътуващите“, когато е целесъобразно, за да подчертаят действията, които конкретно се отнасят до тях.

Нужда от данни: наблюдение на рамката на ЕС за ромите

Задълженията на FRA включват предоставянето на помощ и специализирани познания във връзка с основните права в ЕС. Един от начините за изпълнението му е на институциите на ЕС и на държавите членки да се предоставят относими, обективни, надеждни и сравними информация и данни по отношение на основните права²⁰. В [рамката на ЕС за ромите](#) е предвидено също така, че Агенцията следва да извършва редовно проучване на ромите за 2020 г., 2024 г. и 2028 г., за да бъдат обезпечени необходимите данни за базовите, средносрочните и окончателните резултати, отразяващи всички промени в положението на ромите.

През 2024 г. FRA осъществи проучване на ромите/пътуващите в 10 държави членки (България, Гърция, Ирландия, Испания, Италия, Португалия, Румъния, Унгария,

Франция и Чехия) и три присъединяващи се страни (Албания, Северна Македония и Сърбия).

Всички обхванати страни, с изключение на Албания, са били част от предходни проучвания на ромите, извършени от FRA (Второто проучване на положението на малцинствата и дискриминацията в ЕС (EU-MIDIS II) от 2016 г., Проучването на ромите и пътуващите от 2019 г. и Проучването на ромите от 2021 г.) и във всички тях има достатъчно големи групи роми/пътуващи. Албания, Северна Македония и Сърбия са включени в проучването като страни извън ЕС, благодарение на членството си в Управителния съвет на FRA със статут на наблюдатели и предвид факта, че имат значително ромско население. Включените в Проучването на ромите от 2024 г. страни обхващат приблизително 86 % от ромското население/пътуващи в ЕС и приблизително 54 % от ромското население/пътуващи в Европа²¹.

Целта на проучването е да се съберат данни за целите на водещите и вторичните показатели от [рамката на ЕС за ромите](#), използвани за наблюдението на рамката. Що се отнася до използваните методи и въпросник, проучването съответства на Проучването на ромите от 2021 г., както и на предишни проучвания на ромите, осъществени от FRA (EU-MIDIS II, Проучване на ромите и пътуващите), което дава възможност за анализ на тенденциите при ключовите показатели. Това би трябвало да помогне на държавите членки в разработването на по-целенасочени мерки в техните национални рамки за ромите и оценяването в каква степен са постигнати техните цели. Настоящото проучване съдържа данни за оценката на промените в положението на ромите/пътуващите в средата на периода на изпълнение на [рамката на ЕС за ромите](#).

Доклад

Основната цел на доклада е да предостави **сведения за упражняването на основните права от ромите/пътуващите** в избрани европейски страни и да осигури **данни за [рамката на ЕС за ромите](#)** в средата на периода на нейното прилагане. В резултат на това структурата на доклада отразява седемте цели на рамката:

- противодействие и предотвратяване на антициганизма и дискриминацията;
- намаляване на бедността и социалното изключване, за да се преодолеят социално-икономическите неравенства между ромите и общото население;

- насърчаване на участието чрез овластяване, изграждане на сътрудничество и доверие;
- увеличаване на ефективния равен достъп до качествена приобщаваща общообразователна система;
- увеличаване на ефективния равен достъп до качествена и устойчива заетост;
- подобряване на здравето на ромите и повишаване на ефективния равен достъп до качествени здравни и социални услуги;
- увеличаване на ефективния равен достъп до подходящо, несегрегирано жилищно настаняване и основни услуги.

По отношение на всяка цел докладът обхваща водещите показатели, подкрепени с избрани вторични показатели. В допълнение към представянето на данни за 2024 г. за всички обхванати страни, в доклада се съпоставят данните за 2024 г. с данните от 2021 г. и 2016 г. за страните, за които това е възможно. Данните за Ирландия и Франция са съпоставени с тези от Проучването на ромите и пътуващите от 2019 г. (обозначено със звездичка (*) във фигурите). Анализът на тенденциите разглежда промяната спрямо 2016 г. (за Ирландия и Франция — 2019 г.). Тези стойности бяха използвани за създаването на [рамката на ЕС ромите](#) и на тях са базирани целите с числови стойности от рамката. Като се има предвид ограничената съпоставимост на данните от 2024 г. и 2021 г. за Италия поради промяна в методиката на проучването и липсата на данни от 2016 г. за Италия, в доклада не е направен анализ на тенденциите в Италия.

Проучването на ромите от 2024 г. предоставя данни също така за пътуващите (Travellers) в Ирландия и *Gens du voyage* във Франция. Съществуват различия в използваната терминология за изследваните групи, но с оглед на яснотата, във фигурите и таблиците се използва единствено терминът „роми“ в легендата, когато са дадени така също стойности за общото население. Що се отнася до Франция, терминът обхваща така също пътуващи. За Ирландия докладът представя резултати за пътуващи и роми поотделно, за да се проследят тенденциите след 2019 г., когато в тази страна в рамките на проучването са били интервюирани само членове на пътуващите. Когато се споменава информацията, свързана с цялото Проучване на ромите от 2024 г., в доклада се използва терминът „роми/пътуващи“. Когато се споменават отделни страни, в доклада се използват термините „роми“ или „пътуващи“ в зависимост от обхванатото население в съответната страна.

В доклада се посочва средната стойност за ЕС (обща стойност за ЕС). Общата стойност за ЕС включва среднопретеглената стойност за всички обхванати държави членки в съответните проучвания (обозначени с две звездички (**)) във фигурите).

По отношение на всяко проучване общата стойност за ЕС се отнася за долупосочените страни.

- Общата стойност за ЕС в Проучването на ромите от 2024 г. се отнася за 10 държави членки: България, Гърция, Ирландия, Испания, Италия, Португалия, Румъния, Унгария, Франция и Чехия. Тегловните коефициенти са базирани на числеността на ромското население/пътуващи, обхванати от Проучването на ромите от 2024 г.
- Що се отнася до Проучването на ромите от 2021 г., общата стойност за ЕС се отнася за 10-те държави членки, обхванати през 2021 г.: България, Гърция, Испания, Италия, Португалия, Румъния, Словакия, Унгария, Хърватия и Чехия. Тегловните коефициенти са базирани на числеността на ромското население, обхванато от Проучването на ромите от 2021 г. и от националните проучвания на ромите в България и Словакия.
- Общата стойност за ЕС за Проучването на ромите от 2016 г. обхваща девет държави членки: България, Гърция, Испания, Португалия, Румъния, Словакия, Унгария, Хърватия и Чехия. Тегловните коефициенти са базирани на числеността на ромското население, обхванато от EU-MIDIS II през 2016 г.
- Общата стойност за ЕС за общото население обхваща ЕС-27. Тегловните коефициенти са базирани на числеността на общото население. Под всяка фигура е посочен източникът на стойностите за най-скорошната година. Базовите стойности (от 2018 г.) за общото население са взети от [аналитичния документ, придружаващ рамката на ЕС за ромите](#)²².

Този доклад представя данните, събрани от FRA в 10-те страни от ЕС и трите присъединяващи се страни, които са обхванати от Проучването на ромите от 2024 г. FRA подкрепя така също събирането на данни за ромите на национално равнище в други страни от ЕС. FRA ще публикува резултатите от тези държави, като например Словакия, когато те са на разположение.

При тълкуването на дадените в доклада стойности, трябва да се има предвид, че в данните е заложена извадкова грешка. Поради това, ако разликата между стойностите надвиши ± 5 процентни пункта, трябва да се тълкува като липса на промяна.

В доклада също така визуално е обозначено как следва да се тълкуват данните между 2016 г. и 2024 г. от гледна точка на тенденциите:

- ~ показва липса на промяна в положението
- ↓ ↑ показва положителна тенденция (подобрене) — в зависимост от показателя това съответства на повишение или понижение на стойността
- ↓ ↑ показва отрицателна тенденция (влошаване) — в зависимост от показателя това съответства на повишение или понижение на стойността.

Основни констатации

Настоящият доклад представя сведения за начина, по който се упражняват основните права на ромите/пътуващите в съответствие с правото на ЕС в избрани държави членки и присъединяващи се страни. Самите данни и тяхното тълкуване илюстрират по какъв начин мерките и дейностите на институциите на ЕС и на отделните страни, в качеството им на носители на задължения, оказват влияние върху промяната на положението на тези конкретни групи носители на права. Той съдържа съпоставка между положението през 2024 г. и положението през 2016 г. (за Ирландия и Франция — 2019 г.). Споменатите стойности от минали години са използвани като референтни стойности при създаването на настоящата [рамка на ЕС за ромите](#).

Данните от Проучването на ромите от 2024 г. (фигура 1) показват, че като цяло има подобрение в положението на ромите/пътуващите (на равнище ЕС) по 10 от общо 16-те водещи показателя, предложени от [рамката на ЕС за ромите](#). Това означава, че ромите и пътуващите понастоящем имат по-добър достъп до някои права в сравнение с 2016 г., в това число правото на жизнено равнище, което е необходимо за поддържане на тяхното здраве и благосъстояние и това на семействата им (частично подобрение); правото на образование (частично подобрение), правото на труд (частично подобрение) и правото на достъп до превантивно здравеопазване и да се ползват от медицинско лечение. Положението се е влошило по отношение на един показател (неподаване на сигнали за всички случаи на дискриминация). При пет показателя не се наблюдава промяна (общо случаи на дискриминация, степен на завършено образование, сегрегация в образованието, разлики в равнището на заетост при жените и мъжете и пренаселеност). Три от тези показатели — свързаните с дискриминацията (като цяло и в отделни сфери на живота), сегрегацията в образованието разликите в равнището на заетост при жените и мъжете — са пряко свързани с правата, гарантирани от правото в областта на основните права, на което се основава [рамката на ЕС за ромите](#).

Въз основа на данните може да се предположи, че до 2030 г. повечето цели на равнище ЕС, които са заложили в [рамката на ЕС за ромите](#) за повишаване на ефективния равен достъп до качествена и устойчива заетост, вероятно ще бъдат постигнати. От данните е видно така също, че няколко от целите, заложили на равнище ЕС, е малко вероятно да бъдат постигнати до 2030 г., в това число:

- противодействие и предотвратяване на антициганизма и дискриминацията;

- намаляване на бедността и социалното изключване, за да се преодолеят социално-икономическите неравенства между ромите и общото население;
- насърчаване на участието чрез овластяване, изграждане на сътрудничество и доверие;
- увеличаване на ефективния равен достъп до качествена приобщаваща общообразователна система;
- подобряване на здравето на ромите и повишаване на ефективния равен достъп до качествени здравни и социални услуги;
- увеличаване на ефективния равен достъп до подходящо, несегрегирано жилищно настаняване и основни услуги.

Що се отнася до здравеопазването, бедността, социалното изключване и жилищното настаняване, целите на равнище ЕС е малко вероятно да бъдат постигнати до 2030 г. въпреки отчетените подобрения при тези показатели в последно време. Това се дължи на факта, че изходното положение е било твърде лошо, което означава, че за постигането на целите ще е необходимо повече време.

Фигура 1 — Тенденции в положението на ромите и пътуващите между 2016 г. и 2024 г. — водещи показатели според рамката на ЕС за ромите и вероятност за постигане на целите на равнище ЕС

ЗАБЕЛЕЖКА: Що се отнася до водещите показатели, в розово е обозначена липсата на промяна, в зелено — подобрението и в червено — влошаването. Що се отнася до целите на равнище ЕС, в червено са целите, които е малко вероятно да бъдат постигнати до 2030 г.; в зелено са целите, които по всяка вероятност ще бъдат постигнати (в значителна степен) до 2030 г. ОГРДВ — образование и грижи в ранна детска възраст; NEET — незаети с работа, учене или обучение.

Нито една държава членка няма вероятност да постигне целите на равнище ЕС по отношение на антициганизмът и дискриминацията, участието или здравеопазването (таблица 111). Според данните две държави членки е вероятно да постигнат целите на равнище ЕС по отношение на бедността и социалното изключване (България и Унгария) и на образованието (България и Италия). Четири държави членки има вероятност да постигнат целите по отношение на бедността (България, Италия, Румъния и Унгария) и жилищното настаняване (Гърция, Италия, Испания и Чехия). Най-голям брой цели има вероятност да постигнат България (по отношение на бедността и социалното изключване, образованието и заетостта) и Италия (по отношение на образованието, заетостта жилищното настаняване). Повнимателният поглед върху отделните цели показва, че държавите членки изпитват най-големи затруднения с целите, свързани с преодоляването на разликите между ромите/пътуващите и общото население. В приложение 1 е

посочена оценка на вероятността държавите членки, обхванати от Проучването на ромите от 2024 г., да постигнат на национално равнище целите, които са заложи на равнище ЕС.

Таблица 1 — Вероятност за постигане на заложените на равнище ЕС цели по страни

Цел	Общо за ЕС	BG	CZ	EL	ES	FR ^a	HU	IE ^b	IT	PT	RO
Антициганизмът и дискриминация	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red
Бедност и социално изключване	Red	Green	Red	Red	Red	Red	Green	Red	Red	Red	Red
Участие	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red
Образование	Red	Green	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Green	Red	Red
Заетост	Green	Green	Red	Red	Red	Red	Green	Red	Green	Red	Green
Здравеопазване	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red
Жилищно настаняване	Red	Red	Green	Green	Green	Red	Red	Red	Green	Red	Red

(^a) Извадката на Франция включва *Gens du voyage*.

(^b) Извадката на Ирландия включва пътуващите (ромите, интервюирани за целите на Проучването на ромите от 2024 г. в Ирландия, не са включени в този анализ).

ЗАБЕЛЕЖКА: В червено са целите, които е малко вероятно да бъдат постигнати до 2030 г.; в зелено са целите, които по всяка вероятност ще бъдат постигнати (в значителна степен) до 2030 г.

Наличието на съвместими данни за няколко периода от време дава възможност за по-точно документиране на реалното положение на ромите/ пътуващите във включените в проучването страни. Въз основа на данните от Проучването на ромите от 2024 г. може да се предположи също така, че пандемията от COVID-19 оказала огромно влияние върху ромите²³ във всички включени в проучването страни. Данните за 2021 г. са събрани посредством същата методика като през 2016 г. и 2024 г., но ситуацията през 2021 г. беше необичайна. От една страна, ромите бяха засегнати непропорционално от извънредните мерки по време на пандемията. От друга страна, тези мерки (ограничения на свободата на движение и други ограничения) оказаха влияние както върху процеса на проучване (тъй като достъпът до ромските общности беше затруднен), така и върху приоритетите на участниците в проучването с оглед на трудностите, които трябваше да преодоляват ежедневно. Вследствие на това показателите за 2021 г. (които също са представени в настоящия доклад) често излизат извън рамките на тенденциите, наблюдавани между 2016 г. и 2024 г. В същото време мерките и политиките, прилагани в

отделните страни през този период, не биха могли да окажат толкова голямо въздействие за толкова кратко време, че да могат да се обяснят значителните разлики между 2021 г. и 2024 г.

Данните от предходни проучвания на FRA бяха обект на критика, че не дават пълна картина на различното положение, в което се намират ромите и пътуващите във включените в проучването страни. Важно е обаче да се отбележи, че констатациите от Проучването на ромите от 2024 г. представят осреднена картина на положението на ромите и пътуващите. Конкретното положение на отделните роми/ пътуващи между и в рамките на включените в проучването страни може да е по-добро или по-лошо.

Настоящият доклад представя моментната картина на продължаващото въздействие, което оказват антициганизмът, и на проблемите, с които се сблъскват много роми и пътуващи по отношение на достъпа до техните основни права на заетост, образование, здравеопазване и жилищно настаняване. След първото Проучване на ромите от 2011 г. FRA е издала 160 становища на FRA в своите публикации, указващи практическите подобрения, които трябва да бъдат осъществени от ЕС и от отделните държави членки, за да изпълнят своите задължения по отношение на основните права на ромите и пътуващите. Политиките обаче се оказаха изключително бавни и неефективни в справянето с предизвикателствата, които са установени в докладите на FRA, и повечето от тези становища на FRA все още са валидни. В приложение 2 е поместен списък на публикациите със становищата на FRA, свързани с ромите и пътуващите.

Дискриминацията срещу ромите поради техния произход във времето запазва високите си нива

РАМКА НА ЕС ЗА РОМИТЕ

По отношение на цел 1 в рамката на ЕС за ромите е заложено до 2030 г.:

- да се намали делът на ромите, които са били обект на дискриминация, поне наполовина; т.е. да се гарантира, че обект на дискриминация са по-малко от 13 % от ромите.

Като цяло ромите/пътуващите не усещат промяна по отношение на случаите на дискриминация и тормоз поради техния етнически произход. На равнище ЕС целта до 2030 г., а именно обект на дискриминация да са по-малко от 13 % от ромите (наполовина спрямо стойността, наблюдавана през 2016 г.), най-вероятно няма да бъде постигната до 2030 г., като се има предвид, че понастоящем нивата са почти двойно по-високи от целевия процент. Случаите при жените и мъжете варират в отделните страни. По-възрастните роми/членове на пътуващите споделят, че са обект на дискриминация по-рядко. Ромите, които живеят в неромски квартали, не са обект на дискриминация толкова често, колкото онези, които живеят в квартали, в които цялото или почти цялото население е ромско, особено в Албания, България, Италия, Португалия, Сърбия и Чехия.

- Всеки трети участник в проучването, който е ром или член на пътуващите (31 %), се е чувствал дискриминиран на база на своя етнически произход през последните 12 месеца преди проучването в поне една от следните сфери на живота: докато са търсили или са били на работа; в образованието (като ученици или като родители/настойници на ученици); в здравеопазването; в жилищното настаняване; в административните или публичните служби; или при посещението на други публични или частни заведения, като ресторанти, барове, нощни клубове, хотели, магазини или в обществения транспорт. Тази констатация показва, че не е налице значителна промяна спрямо 2016 г., когато процентът е бил 26 %. В Гърция и Сърбия нивата на дискриминация са се понижали, макар и съвсем малко, а в Ирландия, Португалия, Северна Македония, Франция и Чехия са се повишили.

- Всеки пети ром/член на пътуваща общност, който е взел участие в проучването (19 %), през последните 12 месеца преди проучването е бил обект на поне една от петте форми на тормоз от омраза, което потвърждава положителната тенденция към намаляване на тормоза спрямо равнището от 30 %, отчетено през 2016 г. Същата тенденция се наблюдава на национално равнище в Гърция, Румъния, Унгария, Франция и Чехия, докато при Северна Македония и Португалия е налице обратна тенденция.

Макар че делът на ромите, живеещи в бедност, намалява, той все още е четири пъти по-голям спрямо този за общото население на ЕС-27

РАМКА НА ЕС ЗА РОМИТЕ

По отношение на цел 2 в рамката на ЕС за ромите е заложено до 2030 г.:

- да се намали наполовина разликата в бедността между ромите и общото население и да се гарантира, че по-голямата част от ромите вече не живеят в бедност;
- да се намали поне наполовина разликата в бедността между ромските деца и останалите деца и да се гарантира, че по-голямата част от ромските деца вече не живеят в бедност.

По отношение на цел 2 в [рамката на ЕС за ромите](#) е предвидена борба със социалното изключване и бедността в съответствие с гаранциите, заложи в член 34 от [Хартата на основните права](#). Борбата срещу социалното изключване е заложена в правото на ЕС в допълнение към правото на Съвета на Европа. В член 153, параграф 1 от [Договора за функционирането на Европейския съюз](#) е предвидено, че ЕС трябва да „подкрепя и допълва дейностите на държавите членки“ в борбата срещу социалното изключване, без да налага задължителни мерки, а по-скоро държавите членки прилагат своите национални правомощия и принципа на субсидиарност.

Като цяло при ромите/пътуващите се наблюдават подобрения спрямо 2016 г. и особено спрямо 2021 г. (по време на пандемията от COVID-19) по всички водещи показатели, свързани с бедността и социалното изключване. Нито един от двата целеви резултата на равнище ЕС за тази цел обаче няма вероятност да бъде постигнат до 2030 г. В това отношение не се наблюдават видими разлики между жените и мъжете. Резултатите от проучването предполагат, че има три фактора, които повишават риска от бедност и социално изключване: възраст, ограничения в ежедневните дейности по здравословни причини и живеене в райони с предимно ромско население или пътущите (като вторият и третият оказват значително въздействие).

- Трима от всеки четирима ромски/членове на пътуващите (70 %) са изложени на риск от бедност: те живеят в домакинства, чийто приравнен разполагаем доход (след социалните плащания) е по-нисък от 60 % от медианния приравнен разполагаем доход в тяхната страна. Процентът се е понижил драстично в сравнение с 2016 г. (80 %) във всяка отделна страна. Въпреки това разликите в процентите при ромите и при общото население все още са големи (16 % в ЕС-27 през 2024 г. и 17 % през 2018 г.).
- 77 % от децата от ромски произход/пътуващите на възраст под 18 г. живеят в домакинства в риск от бедност. Този процент е по-нисък спрямо 2016 г. (85 %), но все още много по-висок, отколкото при децата от общото население (19 % в ЕС-27 през 2024 г. и 20 % през 2018 г.).
- Значително по-малък дял от ромите/пътуващите живеят в тежки материални условия (37 %) в сравнение с 2016 г. (62 %). Данните показват влошаваща се тенденция само в Ирландия (за пътуващите) и липса на промяна в Португалия, Северна Македония и Франция. В останалите страни се наблюдава тенденция в посока на подобрение. Последните налични данни за общото население в ЕС-27 обаче (6 % през 2020 г. и 2018 г.) последователно показват големи разлики с ромското население/пътуващите. Този показател вече не се следи от Евростат и е бил заменен с процента на материални и социални лишения.
- Делът на децата от ромски произход/пътуващите на възраст 17 години и по-малко, които живеят в тежки материални условия, също е по-нисък (40 %) спрямо 2016 г. (66 %). Като цяло процентите във включените в проучването страни са се понижали от 2016 г. насам, с изключение на децата от пътуващите в Ирландия. За сравнение 7 % от децата от общото население в ЕС-27 са в същото положение (данни от 2020 г. и 2018 г.).

Въпреки повишеното доверие към полицията и правната система ромите не докладват всички случаи на дискриминация и тормоз

РАМКА НА ЕС ЗА РОМИТЕ

По отношение на цел 3 в рамката на ЕС за ромите е заложено до 2030 г.:

- да се удвои делът на ромите, които подават сигнал, когато станат жертва на дискриминация — т.е. да се гарантира, че най-малко 30 % от ромите, които са жертва на дискриминация, ще докладват за това.

Формулировката на целта отразява задължението на държавите членки да гарантират наличието на национални органи, които оказват съдействие на жертвите на дискриминация в хода на подаване на жалби за дискриминация, без да се нарушава правото на жертвите и на асоциациите, организациите или други юридически лица, гарантирано в член 13 от [Директива 2000/43/ЕО](#) относно прилагане на принципа на равно третиране на лица без разлика на расата или етническия произход.

Ромите/пътуващите продължават да не подават сигнали за всички случаи на дискриминация, дори в по-голяма степен спрямо 2016 г. На база на тази влошаваща се тенденция е много малко вероятно тази цел да бъде постигната на равнище ЕС до 2030 г. Въпреки че неподаването на сигнали във всички случаи е разпространено сред всички ромски/пътуващи, познаването на органите по въпросите на равенството, и доверието в полицията и националната правна система варира според пола, възрастта, евентуални увреждания и вида на квартала, в който живее съответният участник в проучването.

- Случаите на дискриминация, тормоз от омраза и насилие, на което са били обект ромите/пътуващите в ЕС, до голяма степен остават невидими за институциите, включително органите по въпросите на равенството и правоприлагащите органи, които имат правно задължение да съдействат на жертвите. Едва 6 % от всички роми/членове на пътуващите, които са жертва на дискриминация, са подали сигнали или жалби за последния случай на дискриминация. Това е малко повече от една трета от процента през 2016 г.

(16 %). Отрицателната тенденция се запазва във всички страни, с изключение на Испания, Северна Македония и Сърбия, където процентът е останал непроменен.

- Всеки втори ром/член на пътуваща общност, участвал в проучването (46 %), е чувал за поне един орган по въпросите на равенството, национална институция за защита на човешките права или омбудсман в своята страна и това потвърждава тенденцията към подобрене, която се наблюдава спрямо 2016 г. (29 %) и 2021 г. (50 %). Като цяло в повечето държави се наблюдава положителна тенденция, с изключение на Сърбия и Унгария, в които процентът е непроменен.
- Всеки втори ром/член на пътуваща общност, участвал в проучването (49 %), има доверие в полицията на своята страна. Това е повече спрямо 2016 г. (37 %), но значително по-малко от процента за общото население в ЕС (73 %). Доверието в полицията намалява само в Гърция, Ирландия (за пътуващите) и Северна Македония. Двама от всеки петима роми/членове на пътуващите, участвали в проучването (40 %), имат доверие в правната система на своята страна. През 2016 г. този процент е бил 29 %. Стойността за общото население на ЕС-27 е 55 %. Доверието в правната система намалява единствено в Гърция.

Повече ромски деца са обхванати от ранно детско образование, но сегрегацията и дискриминацията продължава

РАМКА НА ЕС ЗА РОМИТЕ

По отношение на цел 4 в рамката на ЕС за ромите е заложено до 2030 г.:

- да се намали най-малко наполовина разликата между ромите и общото население по отношение на включването в образование и грижи в ранна детска възраст и да се гарантира 70 % от ромските деца да бъдат обхванати от предучилищното образование;
- да се намали разликата в завършилите гимназиален етап на средното образование най-малко с една трета и да се гарантира, че по-голямата част от ромските младежи завършват най-малко гимназиален етап на средното образование;
- да се гарантира, че по-малко от едно от всеки пет ромски деца посещава училище, в което повечето или всички деца са роми.

Формулировката на целта се отнася до задължението на държавите членки да осигурят правото на образование, което е гарантирано от член 14 от [Хартата на основните права](#), както и да осигурят, че това право включва възможността за получаване на безплатно задължително образование. Според член 51, параграф 2 [Хартата](#) не създава никакви нови компетенции на ЕС, освен да насърчава сътрудничеството между държавите членки и „ако е необходимо“ допълва и подкрепя тяхната дейност в областта на образованието като цяло и на всички нива, както е заложено в член 149 от [Договора за функционирането на Европейския съюз](#).

В общ план са отчетени подобрения в положението на ромите/пътуващите спрямо 2016 г., що се отнася до образованието в ранна детска възраст, въпреки че в повечето страни се отчита засилване на сегрегацията на децата от ромски произход/пътуващите. Според данните нито една от трите цели на равнище ЕС в областта на образованието няма вероятност да бъде изпълнена до 2030 г. Показателите в областта на образованието не се влияят от пол или възраст, а ромите/пътуващите, които живеят в райони, в които ромите/пътуващите са съвсем

малко или изобщо няма такива, постигат по-висока степен на образование и в по-малка степен са обект на сегрегация в образованието и на дискриминация.

- Всяко второ ромско дете или дете от пътуващите (53 %) е обхванато от образование в ранна детска възраст. Макар да е налице подобрение в сравнение с 2016 г. (42 %), този дял все още е едва наполовина спрямо дела, наблюдаван при децата от общото население в ЕС (95 % както през 2023 г., така и през 2018 г.). В повечето страни, включени в проучването, се наблюдава положителна тенденция, с изключение на Испания, където данните от Проучването на ромите от 2024 г. потвърждават обратната тенденция спрямо показаната в Проучването на ромите от 2021 г.
- Едва 32 % от ромите/пътуващите на възраст 20—24 години са завършили поне гимназиален етап на средното образование; това отбелязва малка промяна спрямо 2016 г. (28 %). При общото население на ЕС-27 този дял е 84 % както през 2024 г., така и през 2018 г. В Гърция, Сърбия и Чехия делът намалява, докато в България, Испания, Румъния и Унгария се увеличава. В останалите страни положението не се е променило.
- Всяко второ дете от ромски произход/пътуващите (46 %) учи в училище, в което всички или повечето ученици са от ромски произход/пътуващите. През последните няколко години това явление се е променило съвсем малко (52 % през 2021 г. и 44 % през 2016 г.). Тенденцията е положителна единствено в Северна Македония, докато в повечето участвали в проучването страни, включително България, Гърция, Румъния, Франция и Чехия, се наблюдава отрицателна тенденция (т.е. засилване на сегрегацията) от 2016 г. насам.
- 14 % от ромите/пътуващите, участвали в проучването, са се чувствали дискриминирани поради техния етнически произход през последните 12 месеца преди проучването, когато са осъществявали контакт с образователна институция, независимо дали като ученик или като родител/настойник на ученик. Този дял е по-висок спрямо 2016 г. (7 %). Във всички страни, включени в проучването, се наблюдава една и съща отрицателна тенденция, с изключение на Испания, Сърбия и Унгария, в които положението не се е променило, както и Гърция, където делът на ромите, които са обект на дискриминация в образованието, е намалял.

Повече роми извършват платена работа, но разликите между жените и мъжете и дискриминацията също са се повишили

РАМКА НА ЕС ЗА РОМИТЕ

По отношение на цел 5 в рамката на ЕС за ромите е заложено до 2030 г.:

- да се намали разликата в заетостта най-малко наполовина и да се гарантира поне 60 % от ромите да извършват платена работа;
- да се намали разликата в заетостта между жените и мъжете от ромски произход най-малко наполовина, за да се гарантира, че поне 45 % от ромските жени извършват платена работа;
- да се намали делът на младежите, незаети с работа, учене или обучение (NEET), поне наполовина и да се гарантира, че по-малко от един от всеки трима ромски младежи, е NEET.

Стратегическите цели на [рамката на ЕС за ромите](#) подчертават задълженията, произтичащи от преработената Директива 2006/54/ЕО за равните възможности и равното третиране на мъжете и жените в областта на заетостта и професиите, с която се изисква налагането на забрана на пряка или непряка дискриминация на основата на пола, тормоз и сексуален тормоз по отношение на заплащането, (достъпа до) заетост и професионални социалноосигурителни схеми. Целите съответстват също така на задълженията, предвидени в Директива 2000/43/ЕС относно прилагане на принципа на равно третиране на лица без разлика на расата или етническия произход. В споменатата директива се забранява дискриминацията въз основа на расов признак или етнически произход в широк диапазон от области, в това число заетост, социална закрила и социални придобивки, образование и стоки и услуги, които са на разположение на обществеността, включително жилищно настаняване.

Що се отнася до заетостта, като цяло положението на ромите/пътуващите се е подобрило в сравнение с 2016 г. Изглежда, че почти всички цели на равнище ЕС по отношение на заетостта могат да бъдат постигнати до 2030 г. Въпреки това в областта на заетостта разликата между жените и мъжете и дискриминацията са се повишили. Ромите, които живеят в неромски квартали, имат по-големи шансове на

пазара на труда, отколкото онези, които живеят в квартали, в които цялото или почти цялото население е ромско, особено в Албания, Португалия, Румъния, Унгария и Чехия.

- През 2024 г. всеки втори ром/член на пътуващите на възраст 20—64 години (54 %) е извършвал платена работа. Това включва работа на пълно работно време, работа на непълно работно време, самостоятелна заетост или периодична работа, изпълнение на поръчки или работа през изминалите четири седмици. Това бележи подобрене спрямо процента от 2016 г. (43 %), но все още е под три четвърти от дела за общото население на ЕС (75 % през 2023 г. и 73 % през 2018 г.). Във всички страни, участвали в проучването, се наблюдава положителна тенденция, с изключение на Португалия, където тенденцията е отрицателна, и Гърция, Сърбия и Франция, където процентът е непроменен.
- При ромите/пътуващите равнищата на заетост са се повишили както при жените, така и при мъжете. През 2024 г. 38 % от жените от ромски произход/пътуващите на възраст 20—64 години са имали работа в сравнение с 69 % от мъжете от ромски произход/пътуващите за същата възрастова група. Разликата между мъжете и жените (31 процентни пункта) обаче се е повишила спрямо 2016 г. (27 процентни пункта). Четири страни са постигнали целта на равнище ЕС за заетост на ромските жени: България (49 %), Италия (45 %), Унгария (53 %) и Чехия (45 %).
- Всеки втори младеж (на възраст 16—24 години) от ромски произход/пътуващите (47 %) е NEET, което отбелязва голямо подобрене спрямо 62 % през 2016 г. Този дял все още е пет пъти по-висок спрямо дела при общото население на ЕС-27 (9 % през 2023 г. и 10 % през 2018 г.). Отрицателна тенденция се наблюдава само в Португалия и Сърбия. В Гърция, Ирландия (за пътуващите) и Чехия положението не се е променило.
- Всеки трети ром/член на пътуващите над 16 години (36 %) се е чувствал дискриминиран поради това, че е ром/член на пътуващите, когато си е търсил работа през последните 12 месеца преди проучването — двойно по-висок дял в сравнение с 2016 г. (16 %). Степента на дискриминация до известна степен спада, след като започнат работа — двама от всеки петима роми/членове на пътуващите над 16 години (22 %) са се чувствали дискриминирани на работното място поради това, че са роми/членове на пътуващите, през последните 12 месеца преди проучването. Този дял е четири пъти по-висок спрямо 2016 г. (5 %). Тази отрицателна тенденция и при

двата показателя се наблюдава във всички държави членки, които са участвали в проучването.

Разликата в продължителността на живота между ромите и общото население е намаляла

РАМКА НА ЕС ЗА РОМИТЕ

По отношение на цел 6 в рамката на ЕС за ромите е заложено до 2030 г.:

- да се намали разликата в очакваната продължителност на живота най-малко наполовина и да се осигури жените и мъжете от ромски произход да живеят пет години по-дълго.

Целта е свързана с член 1 от [Хартата на основните права](#), като общ принцип, както и с правото на живот, гарантирано от член 2 от Хартата. Като цяло тя е свързана също така с правото на достъп до превантивно здравеопазване и с правото на медицинско лечение при условията, установени от националните закони и практики, което е гарантирано от член 35 от [Хартата](#), тъй като те са взаимосвързани с очакваната продължителност на живота. Освен това тя е свързана с политическото задължение, поето съгласно [Европейския стълб на социалните права](#). Макар че самият стълб не касае пряко очакваната продължителност на живота, заложените в него принципи и гаранции за права могат да допринесат за по-продължителен живот в по-добро здраве чрез насърчаване на достъпа до здравеопазване, социална закрила и подкрепяща среда. В [рамката на ЕС за ромите](#) е посочена необходимостта тези политически цели да бъдат приспособени към особеностите на ромската общност.

Въпреки че данните от Проучването на ромите от 2024 г. предполагат слабо намаляване на разликата между ромите/пътуващите и общото население по отношение на очакваната продължителност на живота при раждане, целта на равнище ЕС няма вероятност да бъде постигната до 2030 г.

- Продължителността на живот на жените от ромски произход/пътуващите е 7,4 години по-кратка, отколкото при жените от общото население, а тази на мъжете от ромски произход/пътуващите — 8,0 години по-кратка, отколкото на мъжете от общото население (тези разлики са били 8,0 години за жените и 8,5 години за мъжете през 2017 г.). Във всички държави, обхванати от проучването, се отчита тенденция на намаляване на разликата. Очакваната продължителност на живота на жените от ромски произход/пътуващите в държавите членки, обхванати от проучването, е средно 75,6 години

(74,6 години през 2017 г.), а на мъжете от ромски произход/пътуващите е 69,2 години (68,3 години през 2017 г.).

- Трима от всеки четирима роми/членове на пътуващите в държавите членки, обхванати от проучването (74 %), имат здравно осигуряване в страната си. В това отношение няма промяна спрямо 2016 г. (73 %). В България, Гърция, Северна Македония, Сърбия, Унгария и Чехия се наблюдава положителна тенденция. В останалите страни положението не се е променило.
- 16 % от ромите/пътуващите са се чувствали дискриминирани поради техния ромски произход/пътуващите, що се отнася до достъпа до здравни услуги през последните 12 месеца. Този дял е два пъти по-висок спрямо 2016 г. (8 %). Във всички страни, обхванати от проучването, се наблюдава същата отрицателна тенденция, с изключение на Гърция, Испания, Румъния и Сърбия, където положението не се е променило.

Жилищните условия на ромите се подобряват

РАМКА НА ЕС ЗА РОМИТЕ

По отношение на цел 7 в рамката на ЕС за ромите е заложено до 2030 г.:

- да се намали разликата между ромите и общото население по отношение на лошите жилищни условия най-малко с една трета и да се гарантира, че по-голямата част от ромите не живеят в лоши жилищни условия;
- да се намали разликата между ромите и общото население по отношение на живота в пренаселени домакинства най-малко с една трета и да се гарантира, че по-голямата част от ромите не живеят в пренаселени домакинства;
- да се гарантира, че най-малко 95 % от ромите имат достъп до течаща вода.

Целевите резултати по цел 7 са заложи с оглед на осигуряването на достойно съществуване за всички хора, които не разполагат с достатъчно средства, в съответствие с член 34 от [Хартата на основните права](#) и в съответствие с правилата, предвидени в правото на ЕС и в националните закони и практики. Те потвърждават задълженията на ЕС и на неговите държави членки за борба срещу социалното изключване и бедността, като се признава и зачита правото на социална помощ и на помощ за жилище.

Що се отнася до жилищното настаняване, като цяло положението на ромите/пътуващите се е подобрило в сравнение с 2016 г. Наблюдават се обаче разлики на национално равнище. Възможно е целите на равнище ЕС в повечето страни да бъдат постигнати по отношение на лошите жилищни условия и достъпа до течаща вода, но не и по отношение на пренаселеността. Децата (на възраст 15 години и по-малки) се изправят пред по-лоши жилищни условия, отколкото останалите роми/пътуващи. Тези, които живеят в неромски квартали, често се радват на по-добри жилищни условия и достъп до течаща вода, както и не толкова

пренаселени жилища, отколкото онези в предимно ромски квартали или такива на пътуващите.

- Всеки втори ром/член на пътуващите (47 %) живее в лоши жилищни условия, т.е. във влажни, тъмни жилища без съответните санитарно-хигиенни условия. Делът е намалял спрямо 2016 г., когато е бил 61 %, но е доста по-висок от дела от 18 % за общото население на ЕС за 2023 г. и 2018 г. В Проучването на ромите от 2024 г. се потвърждава тенденцията на намаляване в сравнение с 2016 г. в почти всички страни, включени в проучването. Тенденция на повишение се наблюдава само в Португалия и Франция, а в Ирландия (за пътуващите) и Испания няма промяна.
- Четирима от всеки петима роми/членове на пътуващите (83 %) живеят в домакинство, което не разполага с достатъчно стаи и е пренаселено. Този дял не се е променил много спрямо 2016 г. (78 %). Делът е почти пет пъти по-голям спрямо този за общото население на ЕС както през 2024 г., така и през 2018 г. (17 %). Данните показват липса на положителна промяна в сравнение с предходни години във всички страни, участвали в проучването, с изключение на Северна Македония.
- Един от всеки петима роми/членове на пътуващите (17 %) живее без течаща вода вътре в дома — категорично подобрене в сравнение с 2016 г. (30 %). Напредъкът се дължи главно на значителното намаляване на дела в Румъния и Унгария. Делът все още е осем пъти по-висок, отколкото при общото население на ЕС-27 през 2023 г. и 2018 г. (2 %). Единствено в Северна Македония тенденцията е отрицателна. В останалите страни се наблюдава положителна тенденция или няма промяна.
- Всеки трети ром/член на пътуваща общност (35 %) е бил обект на дискриминация поради своя етнически произход, когато си е търсил жилище — слабо подобрене в сравнение с 2016 г. (41 %). На национално равнище тази тенденцията на намаляване се наблюдава само в две от страните, участвали в проучването — Испания и Чехия. В България, Румъния, Унгария и Франция положението се е влошило.

Заклучения

В настоящия доклад са представени сведения как ромите/пътуващите в избраните европейски страни упражняват своите основни права. Разгледано е по какъв начин мерките и дейностите на институциите на ЕС и на отделните страни, в качеството им на носители на задължения, осигуряват промяната в живота на носителите на права. Резултатите трябва да се разглеждат преди всичко с оглед на приложимото право на ЕС в областта на основните права, и по-специално [Хартата на основните права](#) и [Европейския стълб на социалните права](#), както и с оглед на ЦУР на Организацията на обединените нации.

Настоящият доклад представя данни за ромите и пътуващите в средата на периода на [рамката на ЕС за ромите](#), които са събрани посредством Проучването на ромите от 2024 г., проведено от FRA в десет държави членки и три присъединяващи се страни. То е структурирано въз основа на целите, заложи в тази рамката на политиката.

Данните от Проучването на ромите от 2024 г. предполагат, че средно за 10-те държави членки, които са включени в проучването, са налице подобрения в достъпа на ромите/пътуващите до основни права от 2016 г. насам (2019 г. за Ирландия и Франция) по отношение на 10 от общо 16 водещи показатели, използвани за целите на наблюдението в [рамката на ЕС за ромите](#). Това означава, че ромите и пътуващите са имали по-добър достъп до някои права през 2024 г., отколкото в миналото. Те включват право на жизнено равнище, което е необходимо за поддържане на здраве и благосъстояние на отделните индивиди и на техните семейства (частично подобрение), право на образование (частично подобрение), право на труд (частично подобрение) и правото на достъп до превантивно здравеопазване и да се ползват от медицинско лечение.

Положението се е влошило по отношение на подаването на сигнали за дискриминация, въпреки по-доброто познаване на институциите в областта на човешките права и по-голямото доверие в правната система и полицията. Не са отчетени промени по отношение на пет показателя, свързани с цели, отнасящи се до дискриминацията (като цяло и в отделни сфери на живота), сегрегацията в образованието, равенството между половете в заетостта и пренаселеността. Първите четири са пряко свързани с права, гарантирани от горепосоченото право на ЕС в областта на човешките права. Въз основа на данните може да се предположи също така, че COVID-19 е оказал огромно влияние върху ромите във всички включени в проучването страни.

В доклада са представени редица положителни примери, като всички те са свързани с горепосочените права. Те включват факта, че по-малко роми/ пътуващи се сблъскват с бедност, материални лишения и лоши жилищни условия, повече роми/пътуващи имат доверие на полицията или правната система в тяхната страна, повече деца от ромски произход/пътуващите са обхванати от образование в ранна детска възраст, повече роми извършват платена работа и е налице намаляване на разликата между ромите/пътуващите и общото население по отношение на очакваната продължителност на живота при раждане.

Въпреки това все още има области, в които има отрицателни тенденции по отношение на достъпа на ромите/пътуващите до основни права. През изминалото десетилетие ромите/пътуващите във всички страни, включени в проучването, са били изправени пред повишаващи се нива на дискриминация. Това е общовалидно и в особено голяма степен важи по отношение на техния достъп до специфични социално-икономически права (образование, заетост, здравеопазване и жилищно настаняване). Децата от ромски произход/пътуващите все още получават образованието си преди всичко в сегрегирани училища и ромите/пътуващите все още често живеят в пренаселени жилища.

Въз основа на данните може да се предположи, че до 2030 г. повечето цели на ниво ЕС, които са заложили в [рамката на ЕС за ромите](#) за повишаване на ефективния равен достъп до качествена и устойчива заетост, вероятно ще бъдат постигнати. Останалите шест цели на равнище ЕС е малко вероятно да бъдат постигнати дотогава. Нито една страна няма вероятност да постигне целите на равнище ЕС по отношение на антициганизмът и дискриминацията, участието или здравеопазването. При две страни има вероятност да бъдат постигнати целите на равнище ЕС по отношение на бедността и социалното изключване (България и Унгария) и на образованието (България и Италия). Четири страни има вероятност да постигнат целите по отношение на заетостта (България, Италия, Румъния и Унгария) и жилищното настаняване (Гърция, Италия, Испания и Чехия). Повнимателният поглед върху отделните цели показва, че всички страни изпитват най-големи затруднения с целите, свързани с преодоляването на разликите между ромите/пътуващите и общото население.

Този доклад не би могъл да представи тенденциите в достъпа на ромите/пътуващите до основни права, ако FRA не събираще редовно статистически данни за ромите/пътуващите. FRA насърчава държавите членки да поемат ангажимент по отношение на събирането на данни за ромите/пътуващите и е на разположение за предоставяне на техническа помощ с оглед на изпълнението на тази цел.

Бележки в края на документа

-
- ¹ [Консолидиран текст на Договора за Европейския съюз](#) (ОВ С 326, 26.10.2012 г., стр. 13), членове 2 и 6.
  - ² [Консолидиран текст на Договора за функционирането на Европейския съюз](#) (ОВ С 326, 26.10.2012 г., стр. 47), членове 8, 9, 10 и 19.
  - ³ [Харта на основните права на Европейския съюз](#) (ОВ С 326, 26.10.2012 г., стр. 391).
  - ⁴ Съобщение на Комисията до Европейския парламент и Съвета — [Съюз на равенство: стратегическа рамка на ЕС за равенство, приобщаване и участие на ромите](#), COM (2020) 620 final, 7 октомври 2020 г.
  - ⁵ FRA, [EU-MIDIS — Доклад „Данни на фокус“ № 1: Ромите](#), Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург, 2009 г.
  - ⁶ FRA, [Положението на ромите в 11 държави — членки на ЕС — Преглед на резултатите от проучването](#), Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург, 2012 г.
  - ⁷ FRA, [Второ проучване на положението на малцинствата и дискриминацията в Европейския съюз — Основни резултати](#), Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург, 2017 г.
  - ⁸ FRA, [Roma and Travellers in Six Countries – Roma and Travellers Survey](#) (Роми и travellers в шест държави — проучване на положението ромите и travellers), Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург, 2020 г.
  - ⁹ FRA, [Roma in 10 European Countries – Main results – Roma Survey 2021](#) (Положението на ромите в 10 европейски страни — Основни резултати — Проучване на положението на ромите през 2021 г.), Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург, 2022 г.
  - ¹⁰ Съобщение на Комисията до Европейския парламент и Съвета — [Съюз на равенство: стратегическа рамка на ЕС за равенство, приобщаване и участие на ромите](#), COM (2020) 620 final, 7 октомври 2020 г.
  - ¹¹ [Препоръка на Съвета от 12 март 2021 г. относно равенството, приобщаването и участието на ромите](#) (ОВ С 93, 19.3.2021 г., стр. 1).
  - ¹² Съобщение на Комисията до Европейския парламент и Съвета — [Съюз на равенство: стратегическа рамка на ЕС за равенство, приобщаване и участие на ромите](#), COM (2020) 620 final, 7 октомври 2020 г., приложение 2.
  - ¹³ Съобщение на Комисията до Европейския парламент и Съвета — [Съюз на равенство: стратегическа рамка на ЕС за равенство, приобщаване и участие на ромите](#), COM (2020) 620 final, 7 октомври 2020 г.
  - ¹⁴ [Консолидиран текст на Договора за Европейския съюз](#) (ОВ С 326, 26.10.2012 г., стр. 13), членове 2 и 6; [Консолидиран текст на Договора за функционирането на Европейския съюз](#) (ОВ С 326, 26.10.2012 г., стр. 47), членове 8, 9, 10 и 19; [Харта на основните права на Европейския съюз](#) (ОВ С 326, 26.10.2012 г., стр. 391).

-
- 15 [Директива 2000/43/ЕО на Съвета от 29 юни 2000 г. относно прилагане на принципа на равно третиране на лица без разлика на расата или етническия произход](#) (ОВ L 180, 19.7.2000 г., стр. 22).
- 16 [Междунституционална прокламация относно Европейския стълб на социалните права](#) (ОВ С 428, 13.12.2017 г., стр. 10).
- 17 Организация на обединените нации, [Резолюция, приета от Общото събрание на 25 септември 2015 г. — Да преобразим нашия свят: Дневен ред за устойчиво развитие до 2030 г.](#), стр. 3.
- 18 Съобщение на Комисията до Европейския парламент и Съвета — [Съюз на равенство: стратегическа рамка на ЕС за равенство, приобщаване и участие на ромите](#), COM (2020) 620 final, 7 октомври 2020 г.
- 19 Съвет на Европа, [Descriptive Glossary of Terms Relating to Roma Issues](#) (Описателен речник на термините в областта на ромските въпроси), Страсбург, 2012 г.
- 20 [Регламент \(ЕС\) 2022/555 на Съвета от 5 април 2022 г. за изменение на Регламент \(ЕО\) № 168/2007 за създаване на Агенция на Европейския съюз за основните права](#) (ОВ L 108, 7.4.2022 г., стр. 1).
- 21 Помощен екип на Специалния представител на Генералния секретар на Съвета на Европа по ромските въпроси, [„Estimates and official numbers of Roma in Europe“](#) („Оценки и официална численост на ромите в Европа“), таблица, актуализирана за последен път на 2 юли 2012 г.
- 22 [Аналитичен документ, придружаващ Съобщението на Комисията до Европейския парламент и Съвета — Съюз на равенство: стратегическа рамка на ЕС за равенство, приобщаване и участие на ромите](#), SWD (2020) 530 final, 7 октомври 2020 г., приложение 2.
- 23 FRA, [Coronavirus Pandemic in the EU – Impact on Roma and Travellers](#) (Пандемията от коронавирус в ЕС — въздействие върху ромите и travellers), бюлетин № 5, Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург, 2020 г.